

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2017



Överförmyndare
i Samverkan

HÄRRYDA • KUNGSBACKA • MÖLNDAL • PARTILLE

Sammanfattning

Den 1 oktober 2015 startades Överförmyndare i samverkan, vilken är en avtalsbaserad samverkansorganisation mellan överförmyndarverksamheterna i Härryda, Kungsbacka, Mölndal och Partille. Verksamheten är placerad i Mölndal som är värdkommun. Genom en större tjänstemannaorganisation får verksamheten bättre kontinuitet, minskad sårbarhet samt möjlighet till en högre effektivitet. Verksamheten har konstaterats fungera väl med hög grad av rättssäkerhet, effektivitet och en god struktur. Ett förslag om gemensam överförmyndarnämnd från och med januari 2019 har utarbetats och bereds i de fyra kommunerna. En gemensam nämnd med Mölndals stad som värdkommun föreslås med fyra ledamöter och fyra ersättare. Förslaget ska enligt tidsplanen lyftas till kommunfullmäktige i varje kommun i början av 2018.

Omfattningen av och förutsättningarna för överförmyndarverksamheten styrs av omvärldsfaktorer såsom riksdagsbeslut och andra myndigheters beslut, den demografiska utvecklingen samt av hur många ensamkommande barn som söker sig till Sverige. Under året har flera förändringar skett i bland annat ny lagstiftning som har påverkat överförmyndarverksamheten. Nya ersättningsregler från Migrationsverket till kommunerna har inneburit att kostnadstäckning för asylsökande ensamkommande barn inte längre ges och ersättningar till gode män för ensamkommande barn har sänkts.

Den nya lagstiftningen om framtidsfullmakter och anhörigbehörighet kan på sikt innebära att behovet av gode män för äldre personer minskar. Instrumenten utgör alternativ till godmanskap och förvaltarskap.

Riksrevisionen har i december lämnat en rapport till riksdagen där man rekommenderar att regeringen tillsätter en utredning som ser över överförmyndarsystemet som helhet. Utredningen bör identifiera vilka uppdrag som kan utföras av professionella ställföreträdare och föreslå vart dessa ska vara anställda. Regeringen bör också föreslå en central förvaltningsmyndighet med ansvar för tillsyn. Rapporten behandlar även framtagande av ett nationellt ställföreträdarregister. Detta innebär troligen på sikt en omfattande förändring av överförmyndarverksamheten såsom myndighet.

Bakgrund och syfte

Verksamhetsberättelsen är en skriftlig beskrivning från verksamheten till överförmyndaren/överförmyndarnämnden av verksamheten under året. Den är en uppföljning av verksamhetsplanen som syftar till att visa nämndens övergripande direktiv kring styrning av verksamheten med fokus på förändring och utveckling inom kärnverksamheten. Både verksamhetsplanen och verksamhetsberättelsen för 2017 står ”fri” från kommunerna och vilar inte direkt på respektive kommuns vision eller fullmäktigemål.

Kommunstyrelsen i varje kommun tar del av båda handlingarna i informationssyfte som ett led i den lagstadgade uppsiktsplikten.

Uppdrag

Den kommunala verksamheten ska präglas av framsynt planering och god hushållning samt resultera i en samhällsservice som stämmer väl med kommuninvånarnas behov. Överförmyndaren är en kommunal och obligatorisk tillsynsmyndighet. Överförmyndarens huvudsakliga uppdrag enligt reglementet är att vara en rättsvårdande myndighet i första instans. Överförmyndaren ska skydda underåriga och vuxna som helt eller delvis saknar beslutskompetens från rättsförluster. Genom arbetet bidrar överförmyndaren till att ge uppmärksamhet till invånare med komplexa behov, såsom till exempel ensamkommande barn och vuxna med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning.

Uppdraget innebär att överförmyndaren utövar tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare samt kontrollerar att de fullgör sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Det innebär att de ska fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. Överförmyndaren ska särskilt se till att den enskildes tillgångar i skälig omfattning används till hans eller hennes nytta. Tillgångarna i övrigt ska vara placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning. I överförmyndarens ansvar ingår också att fastställa arvode och ersättning för utgifter som ställföreträdarna har rätt till.

De lagar som reglerar överförmyndarverksamheten har karaktären av skyddslagstiftning. Verksamheten sträcker sig över samtliga av juridikens områden men styrs främst av föräldrabalken, lag om god man för ensamkommande barn och förmyndarskapsförordningen samt olika lagar inom den ekonomiska familjerättens områden. Beslut överklagas hos tingsrätten. Länsstyrelsen granskar verksamheten årligen. Även JO utövar tillsyn över överförmyndarverksamheten.

Myndighetsutövningen ska inte enbart utgöra tillsyn utan också vara främjande genom informationsinsatser gentemot allmänhet och ställföreträdare. Information till berörda inom socialtjänsten och sjukvård bidrar också till att främja kvaliteten och rättssäkerheten i verksamheten.

Överförmyndaren ska också ansvara för att gode män och förvaltare får den utbildning som behövs. Utbildningsinsatserna bör omfatta introduktion och påbyggnadsutbildning samt löpande information om ny lagstiftning. Det behöver dock inte vara överförmyndaren själv som håller i utbildningen utan det är tillräckligt att överförmyndaren hänvisar till utbildningar som andra håller.

Verksamhetens förutsättningar

Omvärldsperspektiv och förutsättningar

Härryda, Kungsbacka, Mölndal och Partille är kommuner som växer och utvecklas. Kommunerna står dock inför stora prövningar de kommande åren med en åldrande befolkning samt större krav

på ökad samhällsservice och samtidigt en begränsad ekonomi. Samtidigt ökar kraven på att kommunal service ska kunna erbjuda och kommunicera med tekniska möjligheter. En modern e-förvaltning ger ökad insyn i stadens frågor och skapar förutsättningar för snabbare hantering och ökat engagemang.

Omfattningen av och förutsättningarna för överförmyndarverksamheten styrs av omvärldsfaktorer såsom riksdagsbeslut och andra myndigheters beslut, den demografiska utvecklingen samt av hur många ensamkommande barn som söker sig till Sverige. Den ökade komplexiteten i överförmyndarens arbete samt med större och tydligare krav i lagstiftningen är en bidragande orsak till samverkan mellan kommuner när det gäller överförmyndarverksamhet såsom Överförmyndare i samverkan. Rättssäkerheten, effektiviteten och en god myndighetsutövning främjas också av samverkan.

Ensamkommande barn

Den stora ökningen av antalet ensamkommande barn i Sverige under 2015 och början av 2016 omskakade kommunerna och påverkade överförmyndarverksamheterna i stor omfattning. Verksamheten har sedan dess präglats av arbete med konsekvenserna av det stora mottagandet. Migrationsverkets prognoser om inströmning har minskat på grund av de införda ID-kontrollerna samt lagförändringar som gjorts under 2016 om tillfälliga uppehållstillstånd och begränsad anhöriginvandring. Sverige mottog 1 336 ansökningar om asyl under 2017 jämfört med 2 095 för 2016 och 35 369 för 2015. Migrationsverket har skrivit ner sina prognoser för 2018 för inströmning i Sverige av ensamkommande barn till 1 300-1 800.

Under 2017 har Migrationsverket skrivit upp ett stort antal barn i ålder till att vara myndiga. Till följd av nya regler kring medicinska åldersbedömningar som trädde i kraft i maj 2017 har Migrationsverket erbjudit samtliga ensamkommande barn att genomgå en medicinsk åldersbedömning för det fall verket haft anledning att ifrågasätta den unges ålder. Frågan om Migrationsverkets åldersuppskrivningar av ensamkommande asylsökande barn har aktualiserats i fråga om legaliteten i det sätt som uppskrivningar sker och huruvida andra myndigheter ska bli bundna av dessa uppskrivningar. Kommunernas egna beslut rörande den asylsökande upphör inte med automatik om Migrationsverket ändrar sin bedömning i fråga om ålder. Genom principbeslut i de fyra kommunerna ska verkets beslut läggas till grund för den fortsatta handläggningen om verket beslutar om åldersuppskrivning i samband med beslut i asylprocessen. Som en följd av detta har antalet ärenden i verksamheten minskat betydligt under året.

Den 1 juli 2017 trädde ett nytt ersättningsystem för mottagande av ensamkommande barn och vuxna i kraft. Systemet innebär att överförmyndaren endast får en schablonersättning per barn och inte längre har möjlighet att återsöka hos Migrationsverket för sina kostnader. Schablonersättningen täcker inte stadens kostnader för mottagandet utan överförmyndaren har arbetat med att anpassa verksamheten till den nya lägre ersättningsnivån. Ersättningsnivån för gode män till ensamkommande barn sänktes i april 2017.

Genom en ändring av lagen om mottagande av asylsökande, krävs från den 1 maj 2018 att en kommun som anvisats ett barn och vill placera barnet i annan kommun måste träffa avtal med

placeringskommunen. Genom detta avtal kan placeringskommunen få täckning för de kostnader som är förknippade med att ta emot barnet. Det är viktigt att man i varje kommun arbetar fram bra rutiner för ingående av dylika avtal så att full kostnadstäckning erhålls för samtliga berörda verksamheter.

Framtidsfullmakter och anhörigbehörighet

Den nya lagstiftningen om framtidsfullmakter och anhörigbehörighet, som infördes den 1 juli 2017, kan på sikt innebära att behovet av gode män för äldre personer minskar. Instrumentet utgör alternativ till godmanskap och förvaltarskap. Genom framtidsfullmakt kan den enskilde, under förutsättning att han eller hon är frisk, utse någon som kan ta hand om dennes personliga eller ekonomiska angelägenheter om personen skulle behöva hjälp senare i livet. Med införandet av framtidsfullmakter ges den enskilde större möjligheter att själv bestämma hur dennes angelägenheter ska tas om hand i framtiden.

I samband med införandet av framtidsfullmakter lagstiftades även om anhörigas möjligheter att hjälpa sina anhöriga. Numera krävs inte fullmakt för att en nära anhörig i vardagssituationer ska kunna företräda en person som efter 18-årsdagen blir beslutsoförmögen. Det gäller till exempel att betala räkningar, ansöka om bidrag och inköp. Den nya lagstiftningen har dock ännu inte haft någon märkbar påverkan på verksamheten.

Riksrevisionens rapport om behov av översyn av överförmyndarinstitutet

Det finns en pågående diskussion kring behovet av en översyn av reglerna om överförmyndare, gode män samt förvaltare och särskilt när det gäller möjligheterna att anlita professionella ställföreträdare. Riksrevisionen har under 2017 genomfört en granskning av om staten har skapat förutsättningar för kommunerna att utforma ett fungerande system för gode män och förvaltare samt om staten säkerställer att överförmyndarverksamheten bedrivs rättssäkert och effektivt. I december 2017 överlämnades rapporten till riksdagen.

Riksrevisionen rekommenderar att regeringen tillsätter en utredning som ser över systemet som helhet. Utredningen bör identifiera vilka uppdrag som kan utföras av professionella ställföreträdare och föreslå vart dessa ska vara anställda. Regeringen bör också föreslå en central förvaltningsmyndighet med ansvar för tillsyn. Rapporten behandlar även framtagande av ett nationellt ställföreträdarregister.

Strategier och satsningar

Överförmyndarens inriktningsmål - övergripande mål - är att skydda underåriga och vuxna som helt eller delvis saknar beslutskompetens från rättsförluster. För att nå målet har verksamheten en strategi som går ut på utbildning och information samt att se till att det finns tillräckliga resurser för granskning av årsredovisningar och kompetensutveckling av verksamhetens personal. De viktigaste strategierna för att på bästa sätt uppfylla det övergripande målet är att prioritera och ge löpande information till ställföreträdare, myndigheter, tillhandahålla viss utbildning av ställföreträdarna samt att utöva tillsyn i tid för att upptäcka oegentligheter.

Överförmyndarverksamheten har under året samverkat med flera utbildningsförbund som anordnat godmansutbildningar samt hållt interna utbildningar i kommunerna.

Informationen på hemsidan uppdateras löpande. Informationsbrev skickas vid några tillfällen per år ut till ställföreträdarna med aktuell information och ny lagstiftning. Verksamheten använder sedan oktober 2017 digital myndighetspost genom Mina meddelanden. Den digitala myndighetsposten effektiviserar verksamhetens handläggning, har ett miljötank som ligger i tiden och följer den digitaliseringsprocess de flesta kommuner bedriver med utveckling mot e-samhället.

Överförmyndarverksamheten har fortsatt haft en samverkan med GR-kommunerna om information, utbildning och gemensamma rutiner. Återkommande träffar har genomförts med överförmyndarhandläggare i GR-kommunen under året.

Personalen på överförmyndarenheten har deltagit i ett flertal utbildningar samt vid Föreningen Sveriges Överförmyndares utbildningsdagar i Örebro i augusti.

Avstämningar av hur granskningsarbetet och det övriga arbetet fortlöper görs regelbundet varje vecka i verksamheten och vid lägesrapport till överförmyndaren i augusti månad. Överförmyndaren/nämndledamöterna har enligt internkontrollplanen gjort stickprovskontroller vid tre tillfällen under året.

Samarbeten med olika verksamheter

Samarbete och informationsutbyte med socialtjänsten och andra verksamheter har fortlöpande skett under året. Utbildningar om reglerna kring godmanskap och förvaltarskap har hållits för tjänstemän i de fyra kommunernas socialtjänster. Utbildningsinsatserna har varit uppskattade och har skapat förståelse för varandras verksamheter. Regelbundna träffar med socialtjänsterna har också skett under året kring arbetet med de ensamkommande barnen.

Framåtblick

Den avtalsbaserade samverkansorganisationen har konstaterats fungera väl och ett förslag om gemensam överförmyndarnämnd från och med januari 2019 har utarbetats och bereds i de fyra kommunerna. En gemensam nämnd med Mölndals stad som värdkommun föreslås med fyra ledamöter och fyra ersättare. Förslaget ska enligt tidsplanen lyftas till kommunfullmäktige i varje kommun i början av 2018.

Ekonomi

Enligt samverkansavtalet mellan kommunerna ska ett samrådsunderlag till budget varje år skickas ut till samverkanskommunerna i mars månad. Budgeten för 2017 fastställdes i juni 2016 och uppgick till 9 076 000 kr. För 2017 stod Härryda och Partille för 17 procent av kostnaderna, Kungsbacka för 37 procent och Mölndal för 29 procent.

Kostnaderna för överförmyndaren/överförmyndarnämnden samt ersättningar och kostnader till ställföreträdare anges inte här utan belastar respektive kommun.

| | Budget 2017 | Utfall dec 1701-1712 | Resultat 1701-1712 |
|---|----------------|-------------------------|-----------------------|
| Lön och personalomkostnader | 7 321 | 6 202 | 1 119 |
| Administration | 294 | 198 | 96 |
| IT/Telefoni | 266 | 289 | -23 |
| Lokaler/Hyra | 570 | 475 | 95 |
| Övriga till verksamheten hörande kostnader såsom kompetensutveckling, fackliga kostnader, kostnad för biträde avseende upprättade budgetredovisning revision och annan nödvändig intern* eller extern hjälp | 374 | 191 | 183 |
| *OH | 251 | 251 | 0 |
| Totalt 2017 | 9 076 | 7 606 | 1 470 |

Verksamheten får för 2017 ett positivt resultat om 1 470 tkr i överskott i förhållande mot budget. Överskottet beror till största delen på avvikelser på personalsidan eftersom vakanser uppstod under våren till följd av föräldarledigheter. Budgeten omfattade 13,4 personer men sett över hela året saknas nästan två tjänster.

Det uppkom även en positiv avvikelse under posten övriga kostnader, vilket beror på lägre kostnader för utbildning och kompetensutveckling samt lägre kostnader kopplat till kompetensutveckling.

Överskottet för verksamheten kommer, såsom föregående år, att fördelas mellan kommunerna enligt den procentuella fördelningsprincipen enligt nedan.

| Kommun | Belopp |
|------------------|------------------|
| Kungsbacka, 37 % | 543 900 |
| Mölndal, 29 % | 426 300 |
| Härryda, 17 % | 249 900 |
| Partille, 17 % | 249 900 |
| Totalt | 1 470 000 |

Volymer

Antal ärenden med ensamkommande barn

Antalet ärenden med ensamkommande barn har de senaste åren ökat i de flesta kommunerna. Endast Mölndal har över tid haft ett stort antal godmanskap att utöva tillsyn över. Under 2017 vände trenden och antalet asylsökande ensamkommande barn sjönk i landet. Då fick verksamheten sammanlagt 210 ärenden gällande ensamkommande barn. Migrationsverkets prognos framöver är att ca 1 300 till 1800 ensamkommande barn kommer att söka asyl i Sverige under nästa år.

Inströmningen under de fyra senaste åren har sett ut på följande sätt i våra kommuner:

| | Härryda | Kungsbacka | Mölndal | Partille |
|------|---------|------------|---------|----------|
| 2014 | 4 | 32 | 167 | 14 |
| 2015 | 98 | 128 | 208 | 101 |
| 2016 | 103 | 185 | 177 | 99 |
| 2017 | 22 | 36 | 122 | 30 |

2017 sjönk antal ärenden drastiskt till sammanlagt 210 fördelat på 22 för Härryda, 36 för Kungsbacka, 122 för Mölndal och 30 för Partille.

Överförmyndarens fastställda mål för 2017

Mål

Tillsynen genom granskningen av årsräkningar ska vara effektiv, god och rättssäker.

Indikator

| Titel | Kön | Utfall 2016 | Utfall 2017 | Nivå 2018 | Nivå 2019 |
|--|------|-------------|-------------|-----------|-----------|
| Årsräkningar, andel påbörjade per 30 september | Alla | | 100 % | 100 % | 100 % |
| Årsräkningar, andel granskade per den 1 juni | Alla | | 55 % | 55 % | 55 % |

Aktiviteter

- En telefonfri dag per vecka avsatt för endast granskning av årsräkningar
- Veckovis uppföljning av granskningsläget på enheten
- Upprätta en handlingsplan per rotel som regelbundet följs upp

Allmänheten, huvudmän och ställföreträdare ska kunna lita på att enskilda ärenden hanteras med god kompetens, likabehandling och med hög rättssäkerhet. Nämndens tillsyn över ställföreträdare ska utföras på ett tillfredsställande sätt. Granskning av årsräkningar är kanske det viktigaste sättet för att kontrollera att ställföreträdarna företräder den enskilde på bästa sätt.

Genom en högre granskningstakt ökar rättssäkerheten. Nämnden kan på så sätt snabbare säkerställa att ställföreträdarna på ett bra sätt sköter sina uppdrag och att huvudmännen får ett så gott liv som det är möjligt.

Samtliga årsräkningar var påbörjade den 30 september, vilket innebär att målet uppfylldes. Delmålet att 55 procent av årsräkningarna skulle vara granskade per den 1 juni uppnåddes också. En god planering och extra fokusering på granskning under några veckor under våren var en bidragande orsak till att verksamheten uppnådde målen.

Mål

Tillsynen genom granskningen av redovisningar från gode män för ensamkommande barn ska vara effektiv, god och rättssäker.

Indikator

| Titel | Kön | Utfall 2016 | Utfall 2017 | Nivå 2018 | Nivå 2019 |
|---|------|-------------|-------------|-----------|-----------|
| Andel kompletta redovisningar granskade inom tre mån per 30 september | Alla | - | 100 % | 100 % | 100 % |

Aktiviteter

- En telefonfri dag per vecka avsatt för endast granskning av redogörelser
- Respektive handläggare har granskningsvecka varannan vecka
- Avstämning varje halvår att samtliga redovisningar inkommit

Sedan den 1 april 2017 ska god man för ensamkommande barn inge redovisning för uppdraget halvårsvis, vilket innebär en granskning av hur uppdragets sköts minst vid två tillfällen per år. Målet att granska en inkommen redovisningshandling inom tre månader uppnåddes.

Mål

Överförmyndaren ska säkerställa en god tillgång på ställföreträdare.

Indikator

| Titel | Kön | Utfall 2016 | Utfall 2017 | Nivå 2018 | Nivå 2019 |
|---|------|-------------|-------------|-----------|-----------|
| Andel "ja" som anges i uppdragskollen varje kvartal | Alla | - | 15 | 15 | 15 |

Aktiviteter

- E-post utskick varje kvartal till befintliga ställföreträdare med förfrågan om att ta uppdrag
- Upprätta av en åtgärdsplan när tillgängliga ställföreträdare är för få
- Överförmyndarverksamheten ska synas i lokalmedia en gång per år
- Skapa välfungerande rutiner för kontroll av ställföreträdare
- Bjuda in till informationsträffar regelbundet

Behovet av nya ställföreträdare är fortsatt stort och det är därför viktigt att utveckla arbetet med rekryteringen. Att vara god man eller förvaltare är ett frivilligt lekmanuppdrag. Ökade krav finns också i omvärlden på ställföreträdarna. Allt fler godmanskap och förvaltarskap anordnas för människor med en komplex livssituation - ofta med svår ekonomi, psykisk ohälsa, missbruksproblematik, kriminalitet och så vidare.

Verksamheten har under året samverkat med två utbildningsförbund för att säkerställa att nya ställföreträdare rekryteras till våra kommuner. Aktiviteterna enligt ovan har genomförts. Informationsmöte för nya ställföreträdare har skett vid 10 tillfällen 2017, varav två avsåg nya gode män för ensamkommande barn. Målet får anses vara uppfyllt.

Intern kontroll

Överförmyndaren har det yttersta ansvaret för den interna kontrollen inom respektive verksamhetsområde och ska planera samt prioritera arbetet med utveckling av rutiner för att stärka den interna kontrollen.

Åtgärder intern kontroll

Internkontrollplanen innehåller ett antal aktiviteter för uppföljning och tillsyn av att den interna kontrollen fungerar, det vill säga om rutiner fungerar, om regler efterlevs, om uppdrag utförs, om inbyggda och normalt förekommande kontrollmoment fungerar etc. Internkontrollplanen innehåller även vem som har kontrollansvar. Kontrollmomenten har genomförts enligt interkontrollplanen under 2017. Inga vidare åtgärder har behövt vidtas.

Uppföljning enligt intern kontrollplan

Varje överförmyndare ska enligt reglementet för intern kontroll årligen anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Avrapportering av intern kontrollplanen görs i verksamhetsberättelsen och vid nämndsammanträdena.

Enligt internkontrollplanen har nämndledamöter och ersättare vid tre tillfällen under året utfört stickprovskontroller. En avrapportering av internkontrollplanen har skett vid nästkommande nämndsammanträde. Samtliga moment enligt internkontrollplanen har utförts i enlighet med planen.